

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ЗАШТИТА НА ЗЕМЈИШТЕТО ОД ЕРОЗИЈА

III ГОДИНА

ШУМАРСКО-ДРВОПРЕРАБОТУВАЧКА СТРУКА

Техничар за шумарство и пејзажна архитектура

Скопје, 2007 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ЗАШТИТА НА ЗЕМЈИШТЕТО ОД ЕРОЗИЈА

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: техничар за шумарство и пејзажна архитектура

1.2.2. Струка: шумарско-дрвопреработувачка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Трета

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 72 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по предметот **заштита на земјиштето од ерозија** ученикот стекнува знаења и вештини и се оспособува:

- да го сфаќа значењето на деструктивните дејства на ерозијата;
- да ја разликува поделбата на ерозијата според причинителот;
- да го познава влијанието на ерозијата врз земјиштето и водата;
- да ја сфаќа поврзаноста меѓу климата и појавата на ерозијата;
- да ги објаснува ерозивните процеси;
- да ги разликува деловите на поројното подрачје;
- да ги познава хидротехничките објекти за контрола на ерозијата во поројните корита;
- да ги познава биолошко-техничките мерки за уредување на ерозивни сливни подрачја;
- да ги познава мерките за заштита од ерозијата.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на наставните соржини, односно, за постигнување на поставените цели по предметот **заштита на земјиштето од ерозија** потребно е ученикот да поседува претходни знаења од наставните предмети: дендрологија и еоклиматологија од втора година.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. ЕРОЗИЈА И ВИДОВИ ЕРОЗИЈА	12	<ul style="list-style-type: none"> – Ученикот: – да ги познава основните чинители на животната средина; – да ги објаснува деструктивните својства на ерозијата; – да го дефинира поимот средногодишен интензитет на ерозија; – да го познава значењето на ерозијата како процес; – да ја разликува ерозијата според причинителот; – да ги објаснува видовите ерозија во Република Македонија и во светот; – да ги препознава штетите од водната ерозија; – да ги ги познава последиците и штетите од регионална ерозија.	<ul style="list-style-type: none"> – Користење и одржлив развој, заштита и унапредување на природните ресурси; – презентирање типови на деградација на вода и почва; – презентирање на класификација на ерозијата според причинителот: водна, регионална или плувијална, флувијална, глечерска или глацијална, еолска и абразивна ерозија; – презентирање на распространетост на ерозијата во светот и во Република Македонија;	

			<ul style="list-style-type: none"> – објаснување за регионална ерозија и загуба на земјиште и вода. 	
2. ВОДНА ЕРОЗИЈА	10	<ul style="list-style-type: none"> – Да ги објаснува климатските фактори и нивното влијание за појава на водна ерозија; – да го познава влијанието на геолошката подлога, релјефот, вегетационата покривка и човекот за појава на ерозијата; – да го објаснува коефициентот на ерозијата во сливното подрачје; – да чита карта на ерозија; – да ги разликува различните процеси на водната ерозија во сливното подрачје и условите за нивно настанување; – да одредува мерки за заштита од ерозивни процеси. 	<ul style="list-style-type: none"> – Презентирање на климатските фактори на ерозијата: врнежи, облици на дождот и неговата ерозивна структура, режим на врнежите во ерозивните сливни подрачја, температурите и ветерот; – одредување на коефициентот на ерозија според методологија на С. Гавриловиќ; – презентирање на: карта на ерозија, карта на ризици од ерозија и видови на ерозии. 	

<p>– ПОРОЈНИ ТЕКОВИ И СЛИВОВИ</p>	<p>8</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Да го дефинира поимот пороен водотек; – да ги разликува поројните зони и нивните сливови; – да препознава зона на образување на поплавен бран; – да препознава зона на плавина; – да го објаснува процесот на површинското отекување на водите; – да го објаснува влијанието на климатските фактори врз појавата на поројни водотеци и поплави; – да го сфаќа значењето на вегетацијата за спречување на ерозивните процеси; – да одредува вкупен годишен протек на вода во поројните текови. 	<ul style="list-style-type: none"> – Дефинирање на поимот пороен водотек; – објаснување за поројни сливови и нивните зони: зона на образување поплавен бран, зона на пренос на пороен бран, зона на плавина или масовно таложење на наносот и зона на одводното корито; – објаснување на факторите кои влијаат на отекувањето: климатски, геоморфолошки, геолошки и педолошки фактори; – одредување на максимални протеци и вкупен годишен проток на вода кај поројни текови. 	
--	-----------------	--	---	--

3. ПРЕНОС НА НАНОС ВО ПОРОЈНИТЕ ТЕКОВИ	6	<ul style="list-style-type: none"> - Да го објаснува значењето на рапавоста на коритото во поројните текови; - да одредува средна и максимална брзина на поројните текови; - да го дефинира поимот нанос; - да ја објаснува поделбата на наносот; - да ги објаснува методите за мерење на нанос во поројот со батометри; - да ја објаснува формулата на С. Гавриловиќ за пресметка на преносот на наносот врз основа на ерозивноста на сливот. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување за рапавост на коритото на поројните текови и хидраулички отпори на коритото; - утврдување на: коефициент на поројноста, средна и максимална брзина на поројни текови; - презентирање на ерозија и транспорт на нанос; - одредување на вкупната зафатнина на акумулиран нанос; - пресметување на преносот на наносот и применување на формулата на С. Гавриловиќ. 	
4. ПРОТИВЕРОЗИВНО УРЕДУВАЊЕ НА ЕРОЗИВНИ СЛИВНИ ПОДРАЧЈА	12	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги опишува рустикалните сидови; - да препознава ситчиња од габиони; - да ги опишува плетерите; - да го објаснува терасирањето на земјиштето; - да разликува стандарден, семистандарден и супстандарден ров; - да ги објаснува шумските 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на техничко-мелиоративни мерки: рустикални сидови по должина на изохипси, сидчиња од габиони по должина на изохипси и плетери; - презентирање на терасирање на земјиштето, типови на тераси и нивните 	<ul style="list-style-type: none"> - Подигање и уредување на шумите

		<ul style="list-style-type: none"> - против ерозивни појаси; - да го опишува обработувањето на почвата во бразди; - да ја објаснува мелиорацијата на пасишта; - да го објаснува мулчирањето против ерозивен плодоред. 	<ul style="list-style-type: none"> - карактеристики; - демонстрирање на кордони, ровови и бразди; - објаснување за биолошко-технички мерки и биолошко-мелиоративни работи. 	
5. УРЕДУВАЊЕ НА ПОРОЈНИ СЛИВОВИ СО НАДОЛЖНИ И НАПРЕЧНИ ОБЈЕКТИ	12	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја објаснува поделбата на мерките и работите за уредување на ерозивни подрачја и поројни сливови; - да ги разбира елаборатите за борба против ерозијата; - да ги опишува објектите за контрола на страничната ерозија; - да го разбира надолжниот профил на поројно корито; - да го објаснува проектирањето на нивелета; - да ги опишува насипите, наперите, обложните ѕидови и потпорните ѕидови; - да го објаснува начинот на побусенување; - да ја објаснува контролата на длабочинската ерозија; - да ја сфаќа улогата на напречните објекти во поројот; 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување за уредување на поројни сливови и ерозивни подрачја; - презентирање на поделба на мерките и работите за уредување на ерозивните подрачја и поројните сливови; - претставување на елаборати за борба против ерозијата и поројните поплави; - презентирање на надолжни и напречни градби во функција на уредување на поројните текови; - презентирање на објекти за контрола на страничната ерозија; - презентирање на видови регулации и нивна функција; 	

		<ul style="list-style-type: none"> - да ги објаснува составните делови на преградите и материјалот за изградба; - да одредува место за изградба на преградите; - да ја објаснува заштата на напречните објекти од поткопување. 	<ul style="list-style-type: none"> - презентирање на заштита на напречните објекти од оштетување; - димензионирање на трупот на преградите. 	
6. ФУНКЦИОНАЛНИ ПРЕГРАДИ, ЈАРУГИ, МАЛИ АКУМУЛАЦИИ И МИКРОРЕТЕНЦИИ	6	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги објаснува типовите на функционални прегради; - да го објаснува уредувањето на јаругите; - да го опишува санирањето на свлечишта и одрони; - да ги објаснува сипарите и нивното уредување; - да го сфаќа значењето на малите акумулации. 	<ul style="list-style-type: none"> - Презентирање типови на функционални прегради: јаруги, сипари и браните; - објаснување за местото, улогата и значењето на малите акумулации и микроретенциите во интегралното противеро-зивно уредување. 	
7. МЕРКИ ЗА ЗАШТИТА ОД ЕРОЗИЈА	6	<ul style="list-style-type: none"> - Да го објаснува начинот на затревување и пошумување како еколошка мерка за заштита од ерозија; - да го сфаќа значењето на прагови-те, преградите и другите објекти за регулации на поројни текови; 	<ul style="list-style-type: none"> - Презентирање на мерки за затревување и пошумување, како еколошки мерки за заштита од ерозија; - презентирање на напречни и надолжни објекти-регулации на поројни текови; 	- Подигање и уредување на шумите

		<ul style="list-style-type: none"> - да ги опишува административните мерки за заштита од ерозија; - да ги објаснува едукативните и пропагандни мерки на заштита од ерозија; - да ги објаснува економско-стопанските мерки на заштита од ерозија. 	<ul style="list-style-type: none"> - објаснување за административни, едукативни, пропагандни и економски-стопански мерки. 	
--	--	---	--	--

4.2. Наставни методи и активности на учење

Според зацртаните цели на наставниот предмет **заштита на земјиштето од ерозија** ќе се применуваат следните наставни методи: фронтална, демонстрација, презентација, дискусија, дебата, решавање на проблеми, индивидуална и групна работа, истражувачки процес и примена на стратегии за активно учење (од модулите за стручно усовршување на натавниците).

Активностите на ученикот ќе се искажуваат на следниот начин: да набљудува, активно да работи на дадените задачи, да работи индивидуално, во тандем и во големи и мали групи, да работи на проекти, да истражува, да води ученички дневник, да врши самооценување.

Активности на наставникот: планира, прави подготовки (просторни, наставни средства, дидактичко - методски), дава насоки, набљудува, помага, надгледува работа на групи и поединци, презентира информации, демонстрира, ја следи и вреднува својата и работата на ученикот, води портфолио за активностите на ученикот и воспоставува позитивна комуникација со учениците.

4.3. Организација и реализација на наставата

За остварување на поставените цели во програмата по предметот *заштита на земјиштето од ерозија* наставата се организира и реализира преку комбинација на образовни активности главно во рамките на училиштето и на терен каде што има одредени ерозивни процеси. Во училиштето наставата ќе се изведува во кабинет со соодветни наставни средства, помагала и материјали. Реализирањето на наставниот процес ќе се одвива фронтално, во групи, во парови и индивидуално. При реализирањето на наставниот процес ќе се проверува степенот на постигнувањето на поставените цели.

4. 4. Наставни средства и помагала

За поефикасно постигнување на целите се применуваат различни наставни средства, помагала и материјали. Во зависност од наставната содржина се користи графоскоп, слики, цртежи, текстови, табели, графикони, снимки, карти, шеми.

За успешно совладување на целите на предметот се користи соодветна литература, и тоа: учебници, наставни материјали подготвени од страна на наставникот и дополнителна литература за ученикот и наставникот.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Следењето и оценувањето на постигањата на учениците треба да се врши плански, систематски и континуирано во текот на учебната година. Ќе се изготвува листа на критериуми за соодветни стратегии, за која учениците однапред ќе бидат информирани, па според вложувањето и усвојувањето на знаењата учениците соодветно ќе се оценуваат. Оценувањето на учениците се врши согласно законската регулатива.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот по наставниот предмет **заштита на земјиштето од ерозија** треба да ги поседува следниве персонални, професионални и педагошки карактеристики: да е психофизички здрав, да го применува литературниот јазик и писмото на кои се изведува наставата, да е комуникативен и отворен за соработка, да има соодветно професионално образование, со или без работни искуство, да ја сака педагошката работа, да е добар организатор, креативен, да ја почитува личноста на ученикот, да е подготвен за примена на иновации во воспитно-образовната работа.

6.2. Стандард за наставен кадар

Наставната програма **заштита на земјиштето од ерозија** ја реализираат наставници со завршени студии по:
- шумарство.

Наставниците треба да имаат педагошко-психолошка и методска подготовка и положен стручен испит, согласно со Законот за средно образование.

6.2. Стандард за простор

Наставата по предметот **заштита на земјиштето од ерозија** ќе се реализира во специјализирана училница-кабинет опремена со основни средства и помагала. Одередени содржини од наставната програма ќе се реализираат надвор од училиштето на терен каде што има ерозивни површини.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 2007 година

7.2. Состав на работната група

1. Бранко Алексовски, раководител, Центар за стручно образование и обука - Скопје
2. д-р Александар Трендафилов, професор, Шумарски факултет - Скопје
3. Горан Дејановиќ, наставник во СУГС „Георги Димитров“ - Скопје
4. Невенка Мирова, наставник во СОЗШУ „Горче Петров“ - Кавадарци
5. Петко Ристовски, ШС „БОР“ - Кавадарци

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2007 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по *заштита на земјиштето од ерозија* ја одобри министерот за образование и наука со решение број **11-4631/14** од **21.06. 2007** година.